

dicatores, etc., qui ea quae in aliis puniunt, ipsimet perpetrarunt. Hac enim de causa excidium minatur Deus domui Jehu, quod peccata Achab, quae per eum castigaverat, non devitarit. Qui enim tam manifestis et acerbis divinae vindictae exemplis non emendantur, merentur et eandem subeundam, aliis stantur in exemplum.

Simili modo et sensu dixit Lamech, *Genes. cap. iv. 24*: « Septuplum ultio dabitur de Cain, de Lamech vero septuagies septies, » *g. d.* Si Cain qui unum occidit, septuplum, id est multipliciter, punitus est, ergo ego Lamech, qui duos occidit, quique penam Caini vidi, nec tamen ab ejus peccato abstinui, septuagies septies, id est longo gravius et multiplicius puniendus sum. Ita S. Chrysostomus ibidem. Sic et Ezechiel, *cap. xvi. ut et alii Prophetae*, Juda intreat excidium, eo quod habuerit legem et tabernaculum Dei (ideoque vocat Ilum Colla, ac consequenter debuerit castigare idololatram Israelis sive decem tabulam quae proinde vocat Ooliba), et tamen hoc adeo non fecerit, ut etiam dum videret Israelum puniri et excidat a Deo, nihilominus in ejus scelere et idololatia persisterit. Talibus merito intonat Apostolus, *Rom. cap. ii. 1*: « Proprie quod inexcusabilis es, o homo omnis, qui iudicas. In eodem iudicas alterum, teipsum condemnas. Eadem enim agis, quae iudicas. Existimas autem hoc, o homo, qui iudicas eos qui talia agunt, et facis ea, quae tu effragis iudicium Dei? » *Et vers. 21*: « Qui ergo alium doces, teipsum non doces, qui praedicans non farandum, furaris: qui dieis non moechandum, in moechariis, qui abominaris idola, sacrilegium facis, » etc.

ET QUIESCERE FACIAS REGNUM DOMUS ISRAEL. — Id est, abolebo et evertam regnum Israel, sive decem tribuum. Ita Vatablus. *Domum* vocat tribum et gentem; Hebraei enim sub Roboam in dies quasi tribus et gentes fuerunt divisi, scilicet in Israel et Juda. Praestitit id Deus paulo post hanc prophetiam, sed sensit et paulatim. Haec enim propheta facti est ultimus anas Jeroboam, qui fuit princeps Jehu, et pater Zachariae. Zacharias autem tantum sex mensibus regnavit, occisus a Sellum: ac paulo post regnum Israel invasit Phul rex Assyriorum, eique tributum indixit: deinde Teglatphalasar, qui cepit et transiit in Assyriam tribum Ruben, Gad, et dimidiam Manasse. Denique Salmanasar, qui anno 9 Hosee ultimum regis Israel (qui erat annus 6 Ezechiae regis Juda) Samariam cepit, totumque regnum Israel everit. Post Jeroboam ergo et Zachariam circiter 40 anno (mendose codex S. Hieronymi *libet 49*), eversus et captus est Israel. Vide historiam, *IV Reg. xv et seq.*

5. ET IN ILLA DIE CONTERAM ARBEM ISRAEL IN VALLE JEZRAHEL. — Arbem vocat robur, vires, artem, milites Israelitarum, sive decem tribuum. Ita S. Hieronymus, Rupertus, Haymo, Lyranus, Hugo et alii. Male ergo Arias per *Israel* accipit

duodecim tribus, puta tam Juda quam Israel.

Queros, quando et quomodo in valle Jezrahel contritum sit regnum Israel? nihil enim de eo in Scriptura legimus. Aliqui per Jezrahel accipiunt Samariam: ad illam enim contigit totus populus, imminente Assyrio, ibidemque ab eo victus et captus est. Verum nusquam « vallis Jezrahel, caputur per Samaria, praesertim quia Samaria sita erat in monte, non in valle. Melius ergo ali censeat ex hoc loco Propheta, ante excidium Samariae et gentis, Israelitas de more collatis signis confluisse cum Assyriis in vicina valle Jezrahel. Haec enim longissime patet, et aptissima erat conflictui. Ibi ergo superati et cecsi sunt Israelite ab Assyriis, qui deinde victoriam prosecuti Samariam obsederunt, et everterunt cum toto regno. Ita S. Hieronymus, Cyrillus, Theodoretus, Haymo et alii interpretes. Unde Borchardus, *Brevidemum sanctae*, de hac valle ita scribit: « Vallis Jezrahel lata duobus milliariis (sed multo longior) quae et planities Galilee. In valle hac sev planities intermedia magni et multi habitus sunt conflictus. Hic enim pugnavit Gedeon contra Madianitas, *Judic. vi et vii*. Et Saul contra Philistaeos, *I Reg. xxxi*. Item Achab contra Syrios, *III Regum xx*, et postea Tartari ibi confixerunt contra Saracenos, »

Porro apte Deus statuit ut Israel in Jezrahel oderetur. Est enim magna vis et emphasis in verborum et rerum tum vicinitate, tum allusione, *g. d.* Olim, o decem tribus, eratis Israel, id est populus dominans Deo, cum pietatem vestri patris Jacobi secuti uni Deo servientes, ab eo imperatibis benedictionem et omne bonum quod petebatis, qua de causa Jacob vocatus est Israel, *Genes. cap. xxxii. 28*. Eratis pariter tunc Jezrahel, id est semen et populus Dei. Ad nunc Deo rebelles et apostatae: cum ad idola delissetis, non estis Jezrahel, id est semen Dei, nec Israel, id est dominantes Deo; sed Deus jamjam dominabitur vobis, quasi hostis dominans, devians et grassans in urbe quam capit et vastat.

Ipsa ergo oedet vos per Assyrios in valle Jezrahel, tum quia ibidem cesa est stirps Achab idololatricae, qui vos imitati estis; tum quia hinc loco apte convenit triplex etymon Jezrahel, quod recensui initio capituli. Eo enim alludit, quod dicit: In hac valle senties Jezrahel, hoc est: primo, *אר זרע* *zera et*, hoc est brachium Dei, vos feriens et occidens; secundo, quia ibidem erit Jezrahel, hoc est *אר זרע* *zera et*, id est asperget in vos malum et contritionem Deus; tertio, ibidem erit Jezrahel, id est *אר זרע* *zera et*, hoc est dispergens vos Deus in Assyriam omnemque ventum et plagam orbis. Alium sensum affert Leo Castricus: Vallis, inquit, Jezrahel, id est seminis Dei, puta Christi, est Jerusalem: quia Christus in Jerusalem doctus, vixit, crucifixus et mortuus est *g. d.* Adhuc modicum, id est post paucum tempus, scilicet 40 post Christi crucem anno, « vis-

tabo sanguinem Jezrahel, » hoc est Christi a Judaeis crucifixi, « super domum Jehu, » id est super decem tribus, « et conteram Israel, » id est Judaeos omnes tam ex decem, quam ex duabus tribubus, « in valle Jezrahel, » id est in Jerusalem per Titum. Succreverant enim post captivitate decem tribus ex residuis captivitas, itaque tam regnum Israel, quam Juda deletum est a Tito et Romanis. Verum hic sensus non est literalis, ut ipse contendit, sed allegoricus et mysticus isque appositus. Si enim Deus sanguinem Jezrahel, id est Israel, vindicavit tam atrociter in domo Jehu; quidni atrocissime vindicaret sanguinem unigeniti Filii sui in gente Judaica, tam perfide et scelerate ab ea trucidati?

Tropologiae, pari modo vindicabit Deus et puniet christianos impie viventes, qui, ut ait Apostolus, *Hebr. cap. x. 29*: « Filium Dei conculcaverint, et sanguinem testamenti pollutum duxerint, in quo sanctificati sunt, et spiritui gratiae contumeliam fecerint. Horrendum est incidere in manus Dei viventis. »

6. ET CONCEPT ADHUC, ET PEPERIT FILIAM. — Quia Israelite duri erant et obstinati, hinc multis Prophetarum lectibus tundendi erant. Priori ergo filio et oraculo tristi additur hic secundum oraculum et portentum, aequo triste et minax, imo tristius et minacius; quasi secundus aries, qui ferrea eorum pedora feriat et quatit. Audi S. Cyrillum, *lib. VI Glaphyrorum*: « S. Osee, inquit, meretricem duxit uxorem, neque infames deprecatus est neptias, et passus est se esse patrem infamiam herorum, quorum nomina fuerunt, Non populus meus, Non consecuta misericordiam. Prophetarum predictionibus adversabantur Israelite, neque recipiebant, neque legebant legem Dei. Jubeat ergo Deus facere ea quae velut picturae est: ut rerum futurarum, ut velut in tabula quadam futura, plane et aperte depingerentur, ut in aures et in oculos vel notitiam incurrerent, ut qui saperent diligenter potiora: ut quos possent ab impietate abducerent. » Quoties enim Israelite has proles prophetae, toties seipso quasi in imagine intuebantur; et quoties eas nomine suo compellabant, toties seipso suaque fata sibi a Deo decreta nuncupabant et recensabant; v. g. cum vocantes hosce pueros dicebant: Veni huc *Lo rachana*, id est *absque misericordia*; ades dum *Lo ammi*, id est *Non populus meus*, tacite sibi ipsis dicebant et cogitabant: « Mutato nomine de te fabula narratur. » Tu es quem puer hic representat, tu filie personam gerit. Tu ergo es non populus Dei, tu es absque misericordia, quam Deus rejecit et reprobovit.

FILIAM. — Filia haec idem representat quod primus Osee filius Jezrahel, scilicet Israelis sive decem tribuum vastationem. Sed cur primus est filius, secunda filia? Respondeo, causa physica est, quia solent conjuges nunc filios, nunc filias generare. Causa symbolica est prima, ut repre-

sentet tam viros, quam feminas, utpote idololatricae participes, hac clade involvendas; secunda, filia representat infirmitatem et debilitatem Israelitarum, quae ob peccata non tam viri, quam feminae facti, Assyriis non potuerunt resistere: ita S. Hieronymus, Chaldaeus, Cyrillus, Haymo, Hugo et Rabbinus; tertio, hi tres filii representant idem, scilicet Israelitarum cladem et excidium, sed simul representant hujus cladis tres quasi partes et gradus. Itaque primus Jezrahel representat stragem stirpis Jehu, uti expresse dicitur vers. 4: nam regnante ea stirpe valdum adhuc et quasi masculum erat regnum Israel. Jehu autem stirps exiit, est in Zacharia abnepote, quem occidit Seltan tyrannus. Secunda filia representat statum debilem et infirmum, quem habuit regnum Israel post Zachariam sub Sellum, Manahem et Phacee regibus Israel, quod Salmanassar multis rapinis, cladibus et captivitatibus illi attrivit et attenuavit regnum Israel, ut iam inclinaret ad ruinam. Tertia filius representat plenam gentis stragem et regni excidium sub Phacee penultimo, et sub Hosee ultimo rege Israel ita Isidorus Clarus et R. David. Phacee enim rex impius et crudelis centum Iudeorum milia occidens, et Jerusalem eam ita in rege Syrio obediens, concevit in se suumque regnum Israel iram Dei, ejusque excidium acceleravit, uti praedixit Isaias, *cap. viii. 6 et seq.* Possent quoque tres haec proles representata tres Reges Assyriorum, scilicet Phul, Teglatphalasar et Salmanassar, qui vastarunt et carperunt regnum Israel, donec Salmanassar, capta Samaria, illud plane everit.

ET DIXIT (DEUS) ET (Osee): VOCA NOMEN EUS, ABSQUE MISERICORDIA, — ut per hanc prolem significes Israelitis misericordia Dei indignos et incapaces, justo Dei decreto certo exitio esse destinatos; unde explicans subdit: « Quia non addam ultra miseri domui Israel; » Septuaginta: *Non addam ultra ut diligam eos, g. d.* Saepius autem Israelitis omnia peccata afflictis et poenitentibus misertus sum, dum eis misit Gedeonem, Sansonem, Davidem, aliosque reges et iudices, sive vindices populi: ad nunc qui peccandi et idololatrici finem nullum faciunt, et quia in sceleribus suis sunt obstinati et impenitentes, eorum amplius non miserebor, sed sine ulla spe veniae aut misericordiae, tradam eos gladio et igni Assyriorum.

Hebraice pro *Absque misericordia* est, *לֹא רַחֲמִים* *Lo rachumim*. Haec ergo fuit nomen proprium filiae Osee. Censet Arias *ib.*, id est non, scilicet miserebor, ad Israel sive decem tribus spectare; *v.* vero *rachumna*, id est *misericordiam consecuta*, spectare ad Juda; de quo subdit: « Et domui Juda miserebor: » quia Juda ex captivitate rediit, non Israel. Verum hoc subtilius est, quam solidius; *v.* enim *lo rachumna* unicum est nomen, unumque significat, scilicet Israelis derelictionem a Deo: quare *v.* lo *rachumna* divelli nequit. De Israele

S. Hieronymi hic et in Malach. II. Catholicorum aequae ac Hebraeorum omnium sententia.

Dices, eas redituras praedicit hic Osee, vers. 11, cap. XI, 8 et seq., et cap. XII, 9, et cap. XIV, 6, ac Ezechiel cap. XXXVII, 16 et 22, et Jeremias cap. I, 4, ac Tobias cap. XI, 6, dicens: « Prope erit interitus Ninive, et fratres nostri qui dispersi sunt a terra Israel, revertentur ad eam. » Respondet: Osee, Jeremias, Ezechiel loquuntur de reditu et libertate spirituali (non corporali) quam multi ex Israelitis, aequae ac ex Iudeis, adepti sunt per fidem in Christum, de quo plura inferius. Tobias vero loquitur de reditu Iudeorum non in Samariam, sed in Jerusalem. Ait enim: « Domus Dei, quae in ea incensa est, iterum reaedificabitur: ibique revertentur omnes timentes Deum, et reliquae gentes idola sua, et venient in Jerusalem, et inhabitabunt in ea. » Fateor tamen non paucos ex Israelitis sive Samaritis, excisa Ninive ubi detinebantur captivi, fugisse in Jerusalem, ibique cum Iudeis in templo coluisse Deum; et hoc videtur innuere Tobias, cum post excisionem Ninive statim subiungit: « Et fratres nostri, qui dispersi sunt a terra Israel, revertentur ad eam. » Verum haec reversio fuit privata paucorum ingentium, non communis et publica, quia nec auctoritate publica Assyriorum vel Chaldaeorum, nec communi consilio et conspiratione Israelitarum peracta est (uti Iudeorum reversio et Babylone facta est auctoritate Cyri, et communi populi consensu, sive Nehemia et Esdra); sed quaeque vel mansit in Ninive, vel rediit in Iudaeam, vel alio migravit, ut prout cuique libuit, vel commotus fuit. Simili modo antea non pauci Israelitae fideles et pii, fugientes idololatram Jeroboam et cladem Israeli instantem, ex Samaria migraverunt in Iudaeam, ibique sedem fixerunt, ut patet II Paral. XI, 56, et cap. XV, 9, et cap. XXX, 4, et ex Josepho lib. VIII Antiq. cap. II. Hi cum Iudeis in Babylone abduci, indeque cum his rediit, postea valde multiplicati sunt. Multi etiam in ipso excidio Samariae profugerunt in viciniam Iudaeam. Multi etiam pauperiores relicti sunt in Samaria, ad eam colendum, cum ceteri duccerentur in Assyriam; sicut in excidio Iudaeae et Hierosolymae, Chaldaei in ea reliquerunt aliquos Iudeos, ut essent vinitorum, agricolarum, etc., ut patet IV Reg. cap. ult. 12. Unde his, puta ex Zabulon et Nephthali prognatis, praedixit Christus Matth. IV, 13, et ex his plerosque Apostolos elegit, ut patet Psal. XXVI, 28, et Isaia IX, 1. Hinc et Anna prophetissa, quae erat ex tribu Aser, habitabat in Iudaea et Jerusalem, Luc. cap. II, vers. 36.

3. ET ABLECTAVIT EAM. — Hoc ablectatio filiae typice significabat pari modo Israelitis privandos esse lacte, id est doctrina, oraculis, promissis, lege, gratia, omnique favore et consolatione Dei; haec S. Hieronymus, Haymo, Lyranus et Vatablus, et jugi captivitati tradendos, in qua Gentilium

cibus, moribus et ritibus sustentarentur. Ita Rupertus et a Castro.

8. ET CONCEPIT, ET PERERIT FILIUM (puta tertiam prolem). ER DIXIT TI (scilicet Deus Osee, ut patet vers. 4): VOCA NOMEN EILIA, NON FORTEUS MEUS. — Nomen ergo tertiae prolis erat יצחק לוי, id est Non populus meus. Jam primo, Iulianus et Albertus putant hanc prolem significare duas tribus, puta Iudeos in Babylonicam captivitatem a Deo abjectos; Vatablus et Arias eodem a Tito et Romanis plane excisos. Verum hoc cap. vaticinatur Propheta excidium Israelis, sive decem tribuum; non duarum, sive Iudeorum. Da his enim paulo ante contrarium dixit vers. 7, nimirum: « Domui Juda miserabor, et salvabo eos. » Secundo, alii putant hic significari Cuthaeos, id est Assyrios, qui ex Cutha signisive locis a Salmanasar translati sunt in Samariam, cum ipse inde Israelitis in Assyriam abduceret. Cuthaei enim non fuerunt populus Dei, quia cum Deo Israel colerent idola Assyriorum, ut dicitur IV Reg. XVII, 41. Verum Cuthaei non fuerunt Israelitae, sed Gentiles. Pergit ergo Propheta prophettare de excidio et vastitate Israelis, sive decem tribuum, earumque omnimodam abjectionem et reprobationem a Deo, tertiae huius prolis nomine representare jubetur, quod scilicet Israel amplius non sit futurus populus Dei, sed gentium et idolorum, atque infer gentes victrix, ibique prole et robore crescens, quasi puer masculus in gentilismo vir fortis et robustus sit evasurus. Ita S. Cyrillus, S. Hieronymus, Theodoretus, Chaldaeus, Rupertus, Haymo et alii. Sic ex altero Isaia, cap. VII, 3, a Deo jubetur vocare filium suum, Sicut Iusub, id est reliquae convertentur; ut significet reliquias Iudeorum ad Deum et Christum convertendas, ut Ibi dem dixi. Talia nomina prophetica, et quasi omnia a Deo indita, crebra sunt in Scriptura, ut: « Tu es Petrus, et super hanc Petram aedificabo Ecclesiam meam, » Matth. XVI, 18. Sic Christus Jacobum et Ioannem vocavit Bonaveres, id est filios tonitru, tonantes scilicet et fulminantes. Sic Isaia, cap. VII, 1, nomen pueri Emmanuelis dicit fore: « Accedera spolia detrahere, festina praedari. » Simili schemate dixit Poeta:

Sicut Maccenates, non dervant, Fiaccé, Marones.

Et Virgilius, eclog. IV, Iulium Caesarem 23 vulneribus in curia confossum vocat Daphnidem, eisque apothosin canit:

Candidus insuetum miratur Iovem Olympi,
Sub pedibusque veli nubes, et silera Daphnidem.
Ipsa vocant arbuti: Deus, Deus ille Menela.

Porro gentiles saepe ab eventu vel presenti, vel futuro nomina accipiebant, vel commutabant. Sic apud Graecos, teste Cicerone, lib. De Orat., Tyrtamus, postea ab eloquentia Euphrastes, tandem a divinitate loquendi Theophrasti nomen invenit.

Plato
Hinc ve
nitus A
ristoteles

Philosophorum Homerus, qui ab avo Aristotele nomen accepit, a pectoris latitudine, vel potius a latissima felicissimi ingenti ad disputandum copia, Plato fuit appellatus, teste Plutarcho in Platone. Apud Romanos ille Tyrtius, qui prius Malchus (quod prius Hebraeorum et Phoenicum lingua regem sonat) dicebatur, demum Longino Cassio praepotente suo id volente, a regum purpura Porphyrium se transnominavit. Ita Porphyrius in Vita Plotini. Ita et Imperatores recens creati nova accipiebant vel nomina, vel cognomina. Severus Afer, ut populo Romano placeret, Pertinacis; Iulianus, ut militibus voluptuariis satisfaceret, Commodi cognomen accepit. Ita Herodanus, lib. II. Sic nunc in sacramento Confirmationis cuiusque licet nomen suum permutare; quia et in ingressu Hebraeorum multi illud permunt, ut v. g. apud Franciscanos Francisci, apud Dominicanos Dominici, apud Benedictinos Benedicti nomen accipiunt, ut fundatorum Ordinis sui virtutes cum nomine semper ante oculos ponant, easque emulari et moribus exprimere conentur.

QUIA VOS NON POPULUS MEUS, ET EGO NON ERO VESTER. — Hebraice, ego non ero vobis, scilicet, Deus, gubernator, tutor, provisor, nutritor, pater, mater, uti haecenus fui. Quanta sit felicitas et benedictio esse populum Dei, Deumque habere patrem; ex adverso quanta sit infelicitas non esse populum Dei, Deumque habere hostem, fuse describit Moses in Levitico, toto cap. XXVI, et in Deuter., toto cap. XXVIII. Mystice haec tres proles significant tres gradus peccati, et tres gradationes peccatoris, quibus sensim ruit in gehennam. Prima enim proles Jezrahel, id est semen Dei, scilicet perditum et effusum, ac quasi occisum, uti dixit vers. 4, significat primum gradum peccati, quo peccator suis illecebris intentionem negligit et non curat monitiones, conciones, inspirationes Dei, ideoque Deus illas suamque gratiam sensim ei subtrahit. Hinc descendit ad secundum gradum, qui est impenitentia et obstinatio, ut sit absque misericordia. Inde ruit ad tertium, ut non sit e populo Dei, sed a Deo reprobatus tradatur in gehennam.

10. ET ERIT NUMERUS FILIORUM ISRAEL QUASI ARENA MARIS, QUAE SINE MENSURA EST, ET NON NUMERABITUR. — Illo alio transit Propheta, et a tribus ad beta de more se convertit. Unde Hebraei et Lyranus hic inchoant caput secundum. Quocirca minus recte Theodoretus et Cyrillus haec connectunt praecedentibus per exaggerationem hoc sensu, q. d. Firmanum manet manebitque meum decretum de excidio Israelis, etiamsi ille cresceret ut arena maris, feretque innumerabilis. Nam contrarium significat et erit, et quae sequuntur. Itaque hoc loco assurgit Propheta ab Israele carnali ad spiritualem, a bonis terrenis ad caelestia et divina. Ne quis enim objiciat, dicatque: Quomodo, o Propheta, praedixit Israel perendum et excin-

dendum, cum Deus Abrahæ promiserit semen ejus, puta Israellem, fore instar arenae maris innumerabilem, Genes. XXII, 17; occurrat et respondet, id verum ratumque esse et fore, sed in Israele spirituali, non carnali.

Queres, quando et per quem impleta sit haec prophetia? Primo, Hugo censet impletam esse per Ezechiam, qui II Paral. XXX, undequaque Israelitas evocavit ad colendum Deum in Jerusalem; item per Josiam, qui instituit solemne pascha, ad quod tam Israelitae quam Iudaei undique confluxerunt. Hi ergo tunc caput unum sibi constituerunt, scilicet pium regem Josiam, vel Ezechiam.

Verum Ezechias convocavit Israelitas initio regni sui, cum nondum esset excisa Samaria, nec dispersi Israelitae. Osee autem loquitur hic de Israelitis jam dispersis, imo rejectis, a Deo rursus congregandis; Josias vero post excisionem Samariam eos dispersos quidem congregavit, sed paucos; at Osee ait eos fore innumeratos.

Secundo, Rufinus, Theodoretus et Hugo putant impletam esse sub Cyro; tunc enim Israelitae mixti Iudeis, duce Zorobabele, e Babylone redierunt in Jerusalem. Verum et hi perpauci fuerunt.

Dico ergo PRIMO prophetiam hanc impleri coepit esse a Christo, qui tam Israelitis quam Iudeis per se evangelizavit; praedixit enim in Galilaea et Samaria, ac nominatim in terra Zabulon et Nephtali, ut ait S. Mattheus, cap. IV, 13; indeque suos evocavit et collegit Apostolos. Rursum paulo post Samaria per Philippum recepit verbum Dei, quocirca eo missus est S. Petrus et S. Joannes, Act. cap. VII. Adde, in dies plures ex Israel convertuntur. Denique omnes Israelitae convertentur in fine mundi, ut ait Apostolus Rom. XI, 26, tuncque perfecte implebitur haec Osee prophetia. Ita S. Hieronymus et Christophorus a Castro hinc. Verum quia hi Israelitae sunt eruntque pauci, nec possunt dici innumerabiles, hinc

Dico SECUNDO, sub Israelitis intelligi quos gentiles conversos ad Christum, in hisque perfecte impleri hanc prophetiam. Hi enim sunt innumerabiles, et hi sunt veri Israelitae secundum spiritum, non secundum carnem; quia secundum fidem sunt filii Abrahæ et Israelis, et consequenter benedictionis et honorum a Deo utrique promissorum heredes. Per fidem enim cooptantur in familiam Abrahæ et Israelis; ideoque vocantur et coram Deo sunt filii Israel, sicut filii adoptivi civiliter, vocantur et sunt filii et heredes adoptivis. Sensus ergo est, q. d. Licet dixisset Israelitas secundum carnem exterminandos et prosciendos a Deo, tamen promissio Abrahæ, haec, Genes. cap. XXI, 17, qua ait: « Benedicam tibi, et multiplicabo semen tuum sicut stellas caeli, et velut arenam, quae sunt in litore maris; » non excidit nec erit irrita, quia eorum loco in familiam

Mystice
tres pro
les sunt
tres gra
dus pecc
atorum

Vol. 10.

Abrahæ succedent et adoptabuntur alii qui ex gentibus credent in Christum, eruntque filii Abrahæ secundum fidem et spiritum; hi enim erunt instar arenæ maris quasi innumerabiles. Id ita esse patet primo, quia Apostolus, *Roman. ix, 23*, disertè hunc Osee locum explicat de gentibus, ex eoque contra Judæos probat non solum Judæos, sed et gentes Christi vocationis et gratiæ participes fore: « Quos et, inquit, vocavit nos non solum ex Judæis, sed etiam ex Gentibus, sicut in Osee dicit: Vocabo non plebem meam, plebem meam; et non dilectam, dilectam; et non misericordiam consecutam, misericordiam consecutam. Et erit in loco ubi dictum est eis: Non plebs mea vos, ibi vocabuntur filii Dei vivi. » Deinde Israelitis, sive Judæos quoque vocandos et salvandos per Christum, sed paucos, non innumerabiles, probat ex Isaia dicens: « Isaia autem clamavit pro Israel: Si fuerit numerus filiorum Israel tanquam arena maris, reliquias salvæ fient, » etc. Quid clarior?

Dices: Osee verba ad litteram intelligenda sunt de Israelitis naturalibus, Apostolus vero per analogiam et similitudinem tantum accommodat ea gentibus; quia uti Israelitæ, ita et Gentiles non erant populus Dei, sed a Christo vocati facti sunt populus Dei, uti explicant S. Chrysostomus, Theophylactus et Christophorus a Castro. Verum hoc dicit nequit. Nam primo Apostolus didactice loquitur, et contra Judæos scholasticè argumentatur, probatque ex hoc loco Osee gentes vocandas a Christo; ergo de gentibus vere et proprie locutus est Osee. Alloqui enim respondissent Paulo Judæi: hocque ejus argumentum elusissent dicendo: Osee loquitur de Israelitis tantum, non de gentibus; ergo tu, o Paulo, perperam et falso trahis, imo de orbes ejus verba ad gentes.

Secundo, quia Apostolus clare alibi docet benedictionem Abrahæ et Israeli promissam, ac bona que Israelitis eorum posteris per Christum promittunt Osee aliique Prophetæ, non pertinere ad carnales Israelitas, sed ad spirituales, id est ad credentes tam ex Gentibus, quam ex Israelitis; optimus autem interpres Prophetarum est S. Paulus. Audi cum clare id pronuntiantem, *Rom. ix, 6*, itaque solventem et explicantem similia veteris Testamenti loca a Judæis objecta: « Non autem quod exciderit verbum (promissio posteris Abrahæ et Israelis facta) Dei; non enim omnes qui ex Israel sunt, ii sunt Israelitæ; neque qui semen sunt Abrahæ, omnes filii, sed in Isaac vocabitur filii semen, id est non qui filii carnis, hi filii Dei; sed qui filii sunt promissionis, estimantur in semine, » etc.; et *Galat. iii, 6*: « Abraham credidit Deo, et reputatum est illi ad justitiam. Quoniam ergo quia qui ex fide sunt, ii sunt filii Abrahæ. Providens autem Scripture, quia ex fide justificat gentes Deus, prænuñtiavit Abrahæ (dicens): Quia benedicentur in te omnes gentes. Igitur qui ex fide sunt, benedicentur cum fideli

Abrahæ. » Ergo hæc Osee pronissio pertinet ad gentes Israelis fidem imitantes et credentes in Christum.

Tertio, hæc est communis Patrum expositio; scilicet, per Israel hic tam intelligi gentes, quam Israelitas naturales ad Christum conversos. Ita S. Hieronymus, Cyrillus, Rufinus, Haymo, Hugo, Albertus et alii hic, ac S. Augustinus, lib. XXI *Contra Faustum*, cap. LXXXIX; et sæpe alibi, Cyrilianus, lib. I *Testimon. contra Judæos*, cap. XI; Tertullianus, lib. IV *Contra Marc.* cap. XVI; Irenæus, lib. II, cap. IV; Prosper, lib. II *De Vocat. Gentium*, cap. XVIII; Primasius, Anselmus et S. Thomas in *Rom. ix*.

Denique id ipsum verba sequentia plane significant, quibus ait eos qui aliquando non erant populus Dei, vocandos filios Dei viventis, congregandos in unam Ecclesiam sub uno capite Christo, accessuros de terra, foreque hunc magnum diem Jezrahel; que omnia magis gentibus fidelibus, quam Israelitis conveniunt.

ET ERIT IN LOCO UBI DICITUR (id est dicebatur Ver. 10) tam a Deo, quam ab hominibus, ita Vatablus; unde Septuaginta vertunt, *ubi dictum est*) eis: NON POPULUS MEUS VOS; DICITUR EIS: FILII DEI VIVENTIS. — Locum hunc intellige non Chaldaeam, in quam abducti erant Judæi, uti vult Albertus; nec Jerusalem et Judæam, uti censent Haymo et Hugo; sed quemcumque locum in toto orbe ubi fuerint fideles et credentes Christo. Ita ex Chaldeo S. Hieronymus et S. Augustinus, lib. I *ad Simplicium*. Quæst. II, imo S. Petrus, *epist. I*, cap. II. Scribens enim christianis dispersis per Bithyniam, Pontum, Galatiam, Asiam, etc., quibus ipse evangelizaverat, graphicè explicans hæc Osee verba, ait: « Vos genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis. Qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei; qui non consecuti misericordiam, nunc autem misericordiam consecuti. » Locum ergo hic est Ecclesia Christi ubi vivit gentium et toto orbe dispersa.

FILII DEI VIVENTIS. — Maxima est hæc hominis dignitas et sublimitas, per quam finis diviniæ consortes natura, ait S. Petrus. Vere S. Leo, *serm. 6 De Nativit.*: « Omnia, inquit, dona excedit hoc donum, ut Deus hominem vocet filium, et homo Deum nomen patrem. » Quocirca idem, *serm. 4 De Nativit.*: docet hominem debere imitari Deum Patrem, ejusque mores induere, ut vitam agat divinam, non terrenam, non animalem: « Agnosce, inquit, o Christiane, dignitatem tuam, et diviniæ consors factus natura, noli in veterem vilitatem degenerare conversatione redire; » et *serm. 6*: « Genus electum et regium regenerationis sue respondeat dignitati: diligit quod diligit pater, et in nullo ab auctore suo dissentat, ne iterum dicat Dominus illud *Isaia* cap. I: Filios enutrivit et exaltavi, ipsi autem spreverunt me; » sed sequatur illud Christi, *Matth. v*: « Estote perfecti sicut et Pater vester cælestis perfectus

est. » Hi ergo « non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt; » similes unigenito Dei, cui Pater ab æterno dixit: « Filius meus es tu, ego hodie genui te. » Porro à *viventis* habet emphasin, *q. d.* Non sunt deorum mortuorum et mortuorum, non idolorum; sed dei veri et viventis filii, qui est ipsa vita divina et increata, eamque illis aspirat et communicat.

Nota: In hæc generatione et filiatione pater est Deus, semen est gratia præveniens, mater est voluntas ei consentiens et cooperans, proles est homo justus, anima est charitas. Rursum exemplar hujus filiationis est filio Verbi Dei; sicut enim Deus Pater ab æterno genuit filium sibi consubstantialem et æqualem per omnia, ita illius adstant in tempore gignit filios, qui per gratiam sint id quod Filius Dei est per naturam. Nostra ergo filio est imago filiationis diviniæ. Hoc est quod ait Apostolus, *Rom. viii, 29*: « Quos præscivit et prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus; » et *vers. 14*: « Quicumque spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei. Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba, Pater. » Id ipsum probat subdens: « Ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei. Si autem filii et heredes, hæredes quidem Dei, coheredes autem Christi; si tamen compariuntur, ut et conglorificemur. »

Porro, ut hæc Dei adoptionem profundius inspiciamus, ambiamus et suspiciamus, notandum est in ea non tantum animæ infundit gratiam, charitatem, aliaque dona Spiritus Sancti, sed etiam ipsum Spiritum Sanctum, qui est primum et increatum donum, quod Deus donat hominibus. Potuisset Deus in justificatione per gratiam et charitatem infusam nos tantum facere justos et sanctos, illaque magna fuisset Dei gratia et beneficentia, etiam si nos in filios suos non adoptasset; sed hæc non contentus, voluit nos ita facere justos, ut simul faceret et adoptaret in filios. Rursum hæc adoptionem facere potuisset, dando nobis solum charitatem, gratiam et dona creata; gratia enim est participatio diviniæ naturæ in summo grad., quantum scilicet deitas a creatura non tantum naturaliter, sed et supernaturaliter participari potest. Majus itaque priori fuisset hoc Dei beneficium. Verum eo non contenta immensa Dei bonitas, voluit simul nobis dare seipsam, ac per se nos sanctificare et adoptare. Quocirca Spiritus Sanctus sponte sua se annexit suis donis, gratiæ et charitati, ut quando cum ea infundit animæ, simul cum eis et per ea infundat seipsam personaliter ac substantialiter, juxta illud Apostoli: « Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis, » *Rom. v, 5*. Quocirca Apostolus eum vocat spi-

ritum adoptionis: « Non enim, inquit, accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba, Pater. Ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei; Si autem filii et heredes, hæredes quidem Dei, coheredes autem Christi; si tamen compariuntur, ut et conglorificemur, » *Rom. viii, 13*; et: « Quicumque spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei, » *ibid.* *vers. 14*; et: « Quoniam autem estis filii, misit Deus spiritum Filii sui in corda vestra, clamantem: Abba, Pater, » *Galat. iv, 6*. Hæc ergo est summa Dei nostri dignatio, æque ac nostra summa dignitas et exaltatio, quæ recipiens ipsam personam Spiritus Sancti, quæ se sponte charitati et gratiæ inserit et annexit, ac per ea nos inhabitat, vivificat, adoptat, deificat, atque ad omne bonum. Vis majora? Accipe. Spiritus Sanctus, descendens personaliter in animam justam, secum adducit cæteras divinas personas, Patrem et Filium, utpote a quibus separari nequit. Tota ergo Trinitas personaliter et substantialiter venit ad animam que justificatur et adoptatur, in eaque quasi in suo templo manet et inhabitat, quando illa in justitia perdurat, juxta illud I *Joan. iv, 16*: « Qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo; » et I *Cor. vi, 17*: « Qui adhæret Domino, unus spiritus est. » Hoc est quod Christus mortuus in divinis illa oratione ad Patrem rogavit et impetravit, dicens: « Ut omnes unum sint, sicut tu Pater, in me, et ego in te, et ipsi in nobis unum sint, » *Joan. xvii, 21*, ut scilicet Spiritum Sanctum unum et eundem participent, et in ipso uniantur, et per ipsum cæteris personis divinis; itaque in ipso omnes unum sint, quia Spiritus Sanctus, qui ab omnibus participatur, et qui in omnibus est, unus et idem est. Unde omnes in unica re individua unum sunt, scilicet in Spiritu Sancto, sicut tres personæ divini unum sunt in una natura divina, eaque singulari et individua. Ita explicat S. Cyrillus, lib. XI in *Joan.* cap. XXVI. S. Athanasius, *orat. 4 Contra Arian.*, et ex eis Toletus. In justificatione ergo, et adoptione animæ infunditur gratia et charitas, ac cum his Spiritus Sanctus, totaque deitas, et SS. Trinitas, que se hisce suis donis substantialiter quasi annexit et inclusit, ut nos sibi substantialiter uniat, sanctificet, deificet et adoptet; qua adoptione primo accipimus summam dignitatem filiationis diviniæ, ut reipsa non tantum accidentaliter per gratiam, sed et quasi substantialiter per naturam simus filii Dei, et quasi dicit: Deus enim suam naturam realiter nobis communicat et donat; secundo, per eandem quasi illi accipimus jus hæreditatis cælestem, puta ad beatitudinem omniæque Dei Patris nostri bonæ; tertio, per eandem nanciscimur miram dignitatem operum et meritum, ut scilicet opera nostra quasi filiorum Dei substantialium, ut ita dicam,

Fit per Spiritum Sanctum qui per sonatur datur a his Dei.

Filius Dei qui et quod est.

maxime sint dignitatis, valoris et pretii, ac plane commensa et condigna suo premio, puta aeternae vitae et gloriae caelestis, utpote quasi procedentia ab ipso Deo spiritali, quod nos inhabitat, ad eaque nos impellit, divi, ac cooperatur.

Ex dictis sequitur primo, quod iustitia inherens, sive gratia iustificans, per quam sanctificatur et adoptatur in filios Dei, non sit una simplex qualitas, ut quidem imaginantur, sed multa complectatur, scilicet remissionem peccatorum, fidem, spem, charitatem, aliaque dona, ac ipsum Spiritum Sanctum donorum auctorem (ac consequenter totam S. Trinitatem). Haec enim omnia in iustificatione infusa accipit homo, ut ait Concilium Tridentinum, sess. VI, can. vii.

Sequitur secundo, falli eos, qui in iustificatione et adoptione censent dari Spiritum Sanctum distinctat quoad sua dona, non autem quoad suam substantiam et personam. Contrarium enim docet S. Bonaventura in 1 Sent. dist. xiv, art. 2, Quaes. I, qua tota ostendit Spiritum Sanctum non tantum in effectu, sed etiam in propria persona, quasi donum increatum iustis dari, ut sit eorum perfecta possessio. Idem docet Magister Sententiarum, lib. I, dist. xix et xv, ex S. Augustino et aliis. Et Scotus, Gabriel, Marsilius ibidem. Idem clare assertaverat S. Thomas, 1 part. Quaes. XLIII, art. 3 et 6, et Quaes. XXXVIII, art. 8, ubi ostendit Spiritum Sancti nomen proprium esse donum, quia ipse donatur omnibus iustis. S. Thomam sequuntur eius discipuli, ac nostri PP. Vasquez, Valentia, et maxime Suarez, lib. XII De Deo trino et uno, cap. v, num. 8, 11, 12, qui inde inferunt, quod Spiritus Sanctus novo modo secundum substantiam suam incipiat praesens esse in anima iusti, quo ante non erat, citatque pro hac sententia S. Leonem, S. Augustinum, S. Ambrosium, adeoque eam certam esse assertit, ut contrarium dicere censent esse errorem. Probatque ex S. Scriptura: 1 Cor. vi, 19: «Membra vestra templum sunt Spiritus Sancti, quem habetis a Deo.» Rom. v, 5: «Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.» 1 Joan. iv: «Qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo.» Joan. xiv: «Quem mittit Pater in nomine meo.» Et vers. 17: «Apud vos manebit, et in vobis erit.» Et vers. 23: «Ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus.» Et Joan. xvi, 7: «Si abiero, mittam eum ad vos.» Rationem dat Suarez, num. 12: «Quia, inquit, dona gratiae vi sua et quasi comaturali iure, postulant realem ac personalem praesentiam Dei in anima, per talia dona sanctificata: quia si per impossibile fingamus, Spiritum Sanctum non esse alias realiter praesentem intra animam, eo ipso quod anima talibus donis afficeretur, ipse Spiritus Sanctus veniret ad eam per praesentiam personalem, et maneret quandiu gratia in illa duraret.» Simili modo, inquit, Verbum praesens est humanitati Christi, si per impossibile antea non fuisset illi praesens, jam per unionem hypostaticam illi fieret personae et intime praesens. Addit deinde rationem moralem, quod scilicet per gratiam fiat perfectissima amicitia inter Deum et hominem, quae postulat praesentiam amici, puta Spiritus Sancti, qui manet in anima amici sui, ut illi intime uniatur, in aequo tanquam in templo suo resident, colatur, ametur et adoretur.

Ex hac communicatione ipsiusmet personae Spiritus Sancti et divinitatis, sequitur anima summa cum eo unio, elevatio, et quasi dedicatio, ac consequenter adoptio perfectissima, scilicet non tantum per gratiam, sed et per substantiam divinam: quia per eum non tantum jus ad hereditatem Dei Patris, sed et naturae divinae participationem, ipsiusque Spiritum Sanctum ac Dei filiationem, non tantum accidentaliter, sed quasi substantialiter, eo sensu quo paulo ante dixi, adipiscimur. Sicut enim apud homines proprie pater dicitur, qui naturam suam illo communicat, sic Deus, dando nobis eum donis et per dona Spiritum Sanctum, naturam suam divinam communicat, eoque modo proprie et perfecte nos facit et adoptat in filios. Unde S. Basiliius, hom. De Spiritu Sancto, ait Sanctos proprie inhabitantem Spiritum Sanctum esse Deos. Dicitur enim est illis a Deo: «Ego dixi: Filius es, et filii Excelsi omnes.» indeque probat Spiritum Sanctum esse Deum. «Necesse est enim, inquit, divinum esse Spiritum, et ex Deo esse, qui diis divinitatis est causa.» Jam sicut prioris adoptionis per gratiam causa formalis est ipsa gratia, ita huius secundae adoptionis, quae fit per communicationem ipsius Spiritus Sancti, causa formalis est ipse Spiritus Sanctus animam iusti inhabitans, medium vero est ipsa gratia.

Sequitur tertio, quod adoptio nostra licet in se una sit, virtute tamen sit duplex. Prior est, qua adoptamur in filios Dei per charitatem creatam, et gratiam animae infusam. Haec enim est summa participatio divinae naturae. Posterior est, qua per gratiam adipiscimur ipsum Spiritum Sanctum ejusque naturam divinam; ac per eum quasi dedicamur, et in filios Dei adoesimur. Porro utraque haec adoptio hic inchoatur per gratiam, sed in caelo perficitur et solidabitur per gloriam aeternam, qua hereditatis Dei possessionem reipsa nanciscimur (idque firme et immobiliter, sine ullo timore vel periculo eam unquam amittendi), Deoque intime uniemur et fruamur per visionem beatificam, qua novo modo Deo seipsam substantialiter animae beatae communicabit, illicque intime et suavissime illabatur, sequae insinuat. De hac ait Apostolus, Rom. viii, 23: «Ipsi intra nos gemimus adoptionem (id est adoptionis, puta hereditatis ad quam adoptati sumus, possessionem) filiorum Dei expectantes.» Et S. Joannes, Apoc. xxi, 3: «Ecce, ait, tabernaculum Dei cum hominibus, et habitabit cum eis. Et ipsi populus ejus erunt, et ipse Deus cum eis erit eorum

Deus.» Et vers. 7: «Qui vicerit, possidebit haec, et erit illi Deus, et ille erit illi filius.»

Sequitur quarto, quod, sicut Christus est Filius Dei naturalis, tum qua Deus per generationem aeternam; tum qua homo per unionem hypostaticam; ita nos sicut filii Dei adoptivi, sed longe nobiliss, quam sunt filii adoptivi hominum. Illi enim nihil physicum recipiunt a patre adoptante, sed tantum denominationem moralem, per quam jus ad ejus hereditatem consequuntur: nos vero recipimus a Deo gratiam, et cum gratia ipsam Dei naturam, ut sicut apud homines pater proprie dicitur, qui alteri communicat suam naturam humanam, generatque hominem; ita Deus dicitur pater non tantum Christi, sed et noster: quia naturam suam nobis communicat per gratiam, quam Christo communicavit per unionem hypostaticam, ut ejus fratres nos efficeret, juxta illud Rom. viii, 29: «Quos praecevit et predestinavit conformes fieri imaginis Filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus.» Et Joan. i, 12: «Dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus: qui non ex sanguinibus, etc., sed ex Deo nati sunt.»

Moraliter, ex his discitur quantum et quam inestimabile sit filiationis et adoptionis divinae beneficium. Patet illud tante dignitatis esse sciri, quante jam esse ostendi: pauciores illud ponderant eo pondere quod meretur. Sane quisque in se illud venerandum admirari debet, ac doctores et praedicatorum illud populo, eo modo quo jam exposui, explicare et inculcare, ut fideles et sancti sciunt se esse temple animata Dei, sequere Deum ipsum in corde portare: ac proinde divinam cum Deo ambulare, et digno cum tanto hospite conversari, qui ubique eos comitatur, ubique videt, ubique innotet. Merito Apostolus, 1 Cor. vi, 19: «An nescitis, ait, quoniam membra vestra templum sunt Spiritus Sancti, qui in vobis est, quem habetis a Deo, et non estis vestri? Empti enim estis pretio magno: glorificate et portate Deum in corpore vestro.» Et S. Leo, serm. 1 De Nativitate: «Agnosce, ait, o Christiane, dignitatem tuam, et divinae consors factus naturae, noli in viderem vilitatem degenerare conversatione redire. Memento ejus capitis et ejus corporis sui membrum. Reminiscere quia erutus de potestate tenebrarum, translatus es in Dei lumen et regnum. Per baptismatis sacramentum Spiritus Sancti factus es templum. Noli tantum habitantorem pravis de te actibus fugare, et diaboli te iterum subdicere servituti: quia pretium tuum sanguis est Christi, qui in veritate te judicabit, quia misericordia te redemit.» Et S. Augustinus, serm. 24 De Tempore, tomo X: «Prima, ait, nativitas ex masculo et femina: secunda nativitas ex Deo et Ecclesia. Ecce ex Deo nati sunt. Unde factum est, ut habitaret in nobis. Magna mutatio: ille factus caro, iste spiritus. Quid est haec? qualis dignitatio fratres mei? Et creavit animum ad speranda et

capienda postora, nolite adficere cupiditatibus secularibus. Pretio empti estis: propter vos Verbum caro factum est, propter vos qui eratis Filii Dei, factus est filius hominis, ut qui eratis filii hominum, efficeremini filii Dei.» Idem in Psalm. lxx: «Fili, ait, hominum sunt, quando male faciunt; quando bene, filii Dei. Nos enim facit Deus ex filiis hominum filios Dei, quia ex Filio Dei fecit Deus filium hominis. Videte quae sit illa participatio divinitatis! Filius enim Dei particeps nostrae mortalitatis effectus est, ut mortalitas homo fiat particeps divinitatis suae. Qui tibi promisit divinitatem, ostendit in te charitatem.»

Audi et S. Cyrillum Hierosolymitanum, catech. 7: «Hoc itaque, ait, cognoscentes spiritaliter converseremur, ut adoptione Dei digni efficiamur, qui enim spiritus Dei ducuntur, isti sunt filii Dei, etc. Ne forte et illud nobis dicitur, si filii Abraham essetis, opera Abraham faceretis. Si enim eum patrem vocamus, qui opus cujusque sine personae acceptione judiciali, non sine timore, incolatus seu peregrinationis nostrae tempus transigemus, non diligentes mundum, nec ea quae in mundo sunt. Qui enim diligit mundum, non est dilectus Patris in illo. Itaque dilectissimi Patrem coelestem per opera glorificemus, ut videant opera nostra bona, et glorificent Patrem nostrum qui in caelis est. Omnem sollicitudinem nostram, in illum projiciamus: scilicet enim Pater noster, quibus opus habeamus.»

Audi et S. Ambrosium, lib. V De Fide, cap. iii: «In quibus, inquit, Deus Filium suum ad imaginem suam creavit, eos per Filium adoesit in gratiam filiorum: ut quemadmodum per imaginem ad imaginem sumus, sic per generationem filii in adoptionem vocemur.» Et mox: «Estote perfecti, sicut et Pater vester coelestis perfectus est. Quod si ille secundum plenitudinem majestatis suae perfectus est, nos autem perfecti coelestem virtutis accedentis profectum.»

Hoc est quod admirans stupensque christianis inculcat S. Joannes, epist. I, cap. ii, 1: «Videte, ait, qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii dei nominemur et simus. Charissimi, nunc filii dei sumus, et nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est.» Cogita in humanis quantis sit dignitas esse filium principis, regis, imperatoris (hic enim filius hoc ipso dignior est ceteris omnibus totius regni hominibus), et scito idem in divinis esse, censeri filium Dei. Esse ergo filium Dei in immensum amplius est, quam esse regem, pontificem, imperatorem, dominum caeli et terre; imo quam esse angelum, archangelum, cherubinum, seraphinum. Quam ergo haec filiatio Dei ambienda, quam suscipienda, quam sollicite conservanda, et si amissa sit, recuperanda! Quante pro ea a quolibet justo gratiae Deo agende? Quanta fiducia, amore et reverentia ipse justus cum Deo, quasi

filii cum patre, jugiter agere et versari debet? Nimirum cum Noe, Enoch, Abraham, in generatione sua sit perfectus, ambuletque cum Deo; et angelus potius sit familiaris, quam hominibus. Vere S. Cyprianus, lib. *De Spectaculis*: « Nunquam, inquit, humana opera mirabitur, quisquis se cognoverit filium Dei. Deicit se de culmine generositatis suae, qui admirari aliquid post Deum postest. » Idem, tract. *De Orat. Nomin.*: « Quando, ait, Deum Patrem dicimus, quasi filii Dei agere debemus; ut quomodo nos nobis placemus de Deo Patre, sic sibi placeat et ille de nobis. Conversemur quasi Dei templa, ut Deum in nobis constet habitare, ut qui coelestes et spirituales esse cupimus, non nisi spiritualia et celestia cogitemus et agamus. »

II. CONGREGABUNTUR FILII JUDA ET FILII ISRAEL. — Tum naturales, puta Judaei et Israelitae, qui converterentur ad Christum, ait S. Hieronymus, Haymo, Albertus, Vatablus, Arias et a Castro: tum filii Juda et Israel secundum spiritum, puta gentiles, qui familiae Judae et Israel accensabantur, in eamque transibant, imitando Abraham fidem in Christum, itaque erant ejus filii adoptivi: « congregabuntur, » inquam, in unam Christi Ecclesiam. Sicut S. Augustinus locis citatis et Lyranus haec duo distinguere, et per Israel accipere gentes, per Judam Judaeos: ex adverso S. Hieronymus et Rupertum per Judam accipere gentes, per Israel Judaeos ad Christum conversos. Sed puto hae distinctione opus non esse; cum enim per Israel et Juda fundamentaliter intelligantur veri Israelitae et Judaei, qui ad Christum converterentur; symbolice vero et mystice gentes ad Christum convertendi, qui tam Judaeis quam Israelitis conversis in una eademque Ecclesia associabuntur; non video ad quid, vel quomodo in Gentibus fidelibus ea distinguere debeamus, aut possimus. Quocirca censeo in gentibus Israel a Juda non secerni; sed gentes tam Judae, quam Israeli fideli et credenti in Christum associari et accenseri, ac proinde eas tam Juda, quam Israel vocari.

ET PONENT SIBI MET CAPUT UNUM. — Puta Christum ducem et ductorem, ejusque vicarium Romanum Pontificem (1).

ET ASCENDENT DE TERRA. — Alludit ad reditum et captivitate Babylonicam, uti notant Chaldaei, Theodoretus et Hugo, q. d. Uti olim Judaei in Babylone depressi, et quasi mancipia curvato collo et capite incedentes, dum per Cyrum liberi effecti sunt, inde erecto capite exsultabundi exierunt et ascenderunt in Jerusalem: ita et simili captivitate

(1) Intelligit ipse Rosenmüller cum Hebraeis per caput unum Messiam: « hoc principem, inquit, et noster vates et Ezechiel, cap. xxxv, 22, et Micheas, cap. ii, 13, non Jerusalem, ut quidam nguntur, sed regem eumque bono potentissimum sapientissimumque a Davidica stirpe arundum innuere non est cur dubitemus. Nec aliter Hebraei. »

spirituali, qua sub peccato et demonis potestate incarcerationi, tenebantur Judaei, Israelitae et gentes, per Christum liberabuntur, indeque exibunt, et alacres ac letabundi ascendent pergentque in terram promissam, puta in Jerusalem, id est in Ecclesiam tum militantem in terris, tum per eam ad triumphantem in caelis.

Vocatur hic transitus ab infidelitate, gentilismo et judaismo, ad fidem et Ecclesiam ascensus, primo, quia fuit et tenebris et carcere in lucem et civitatem, puta in Ecclesiam sublimem, et in admirabile lumen Dei, ut ait S. Petrus; secundo, quia fuit transitus a servitute in libertatem; servi enim curvi, depressi et quasi descendentes; liberi vero cervicē erecta, et quasi ascendentes incedunt.

Tertio, vox ascendere notat christianorum vitam non esse terrenam, uti est infidelium; sed caelestem, eosque a terris mente et conversatione conscendere in caelum: « Nostra enim conversatio in caelis est, » ut ait S. Paulus.

Quarto, addit Lyranus et Ribera, voce ascendendi significari incrementum et propagationem fidei et Ecclesiae, q. d. *Fideles ascendant de terra*, id est crescent sensim, lateque se per universum orbem spargent et propagabunt instar fontis, qui et terra exsiliens eructat aquas, sed modicis, quae tamen partim continua fontis eruptione, partim aliorum fontium et rivulorum confluxu ita crescant, ut ingentem lacum vel flumen efficiant. Sic ascendere pro crescere capitur, Jerem. xlvi, 7, ubi de Pharaone, ejusque copioso exercitu dicitur: « Quis est iste qui quasi flumen ascendit, et velut fluviorum intumescunt gurgites ejus? Egyptus fluminis instar ascendit, et velut flumina moventur fluctus ejus, et dicit: Ascendens operiam terram. » Et de Nabuchodonosor copii, cap. xlvi, 2: « Ecce, inquit, aquae ascendant ab Aquilone, et erunt quasi torrens inundans, et operient terram. » Sic Ezechiel, cap. xix, 3, ait: « Eduxit unum de leuculis suis, et leo factus est; » pro educit hebraice est ascendere fecit, id est exaltavit eum et promovit in regem. Et Psaltes, Psalm. xcvi, 9: « Nimis exaltatus es, » hebraice nimis ascendisti (o Domine) super omnes deos, hoc est praee omnibus gentium diis tuum robur et gloriam exaltasti et dilatasti.

QUA (hebraice כִּי, quod saepe non est causale, sed assertivum et admirativum, idemque valet quod sane, equidem, profecto) MAGNUS EST DIES JEZRAHEL. — « Magnus, » id est celeberrimus, jucundissimus et felicissimus. Sic Romani magnos dies vocabant eos qui magnis molestiis, longisque laboribus et miseris finem dabant, ideoque erant latissimi, optatissimi et faustissimi. Sic de hoc eodem Osee die, puta de diebus Messiae, et cinit Sibylla apud Virgilium, *ecloga IV*:

Incipient magni procedere menses.

Sic Mathematici Magnum annum vocant eum.

quo septem planetae, expleti propriis cursibus, sibi concordant, de quo Cicero, lib. II *De Natura Deorum*: « Magnus, inquit, annus est, qui tenet duodecim millia quingentos quinquaginta quatuor annos, post quos Platonici dicebant omnium rerum fore reditum et revolutionem. » Ita Christus reduxit magnum annum, dum omnia reparavit, et ad primævam originem et felicitatem reduxit. Ex adverso dies parvi vocantur dies humilitationis, paupertatis et angustiae, *Zachar. iv*, 10: « Quis, inquit, despexit dies parvos? » quibus scilicet Zorobabel parva et exilia pœnit novi templi fundamenta.

Jam Jezrahel, id est semen Dei, vocatur populus Dei, sive Ecclesia ex Judaeis, Israelitis et gentibus congregata, cujus caput est Christus, quem Apostolus, *Galat. vi*, 16, vocat « Israel Dei. » Sansus ergo est, q. d. Equidem magnus, illustris, faustus, admirabilis, et terque quaterque beatus erit ille dies, illud saeculum, quo Israelitae et Judaei tum naturales, tum mystici et adoptivi, puta gentes conversi ad Christum, antea dispersi et errabundi, congregabuntur in unum, ut fiant Jezrahel, id est unus populus, una Ecclesia, puta filii Dei viventis, ut ponant sibi unum caput Christum, et ascendere incipient de terra in caelum. O quam felix, quam novus et nunquam visus, quam clarus et gloriosus erit, quantumque mutationem singulis fidelibus totique orbi inducet dies ille, quo lo amari fiet anni, id est non populus meus, fiet populus meus; quo lo rachama fiet rachama, id est ea quae erat absque misericordia, plena erit gratia et misericordia Dei. Ita Albertus, Haymo, Hugo, Lyranus et Vatablus. O quam salutaris, augustus, coelestis et beatus erit dies ille, saeculum illud quo nascetur, praedicabit et regnabit Jezrahel, id est Filius Dei, puta Christus Dominus, qui Jezrahel, id est semen benedictum, puta plurimos filios fideles, sanctos et gloriosos Deo patri pro predicationem et coelestem vitam, tum suam, tum Apostolorum suorum! Ita S. Hieronymus, Rupertus, Albertus, Leo Castrius, Emmanuel et Mariana.

Hinc dies hic Jezrahel accipi potest dies Incarnationis, Nativitatis, Passionis, Resurrectionis, Ascensionis Christi, ac Pentecostes, sive missionis Spiritus Sancti, et praedicationis Apostolorum pro totum orbem. Ihesus enim omnibus Christus operatus est et operatur indies salutem nostram, nosque Deo generavit et generat; unde Haymo magnum diem Jezrahel interpretatur totum tempus christianismi, puta totum quod fluxit a Christo, fluctaque ad finem mundi; toto enim hoc tempore generatur et propagatur Jezrahel, id est Ecclesia, sive populus Dei.

Hinc primo, Leo Castrius hic, et S. Cyrillus in *Glaphyris*, lib. V, haec intelligunt de die Incarnationis et Nativitatis Christi: Magnus, inquit, dies Jezrahel, quia de Jezrahel, id est de semine Dei, puta de Spiritu Sancto conceptus est Filius

Dei; de quo dixit Psaltes: « Ille dies quam fecit Dominus; » et Paulus: « Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis; » et Jeremias, cap. xxxi, 22: « Creavit Dominus novum super terram, femina circumdabit viram; » et Isaas, cap. ix, 6: « Parvulus natus est nobis, et filius datus est nobis, et factus est principatus super humerum ejus; et vocabitur nomen ejus Admirabilis, Consiliarius, Deus, Fortis, Pater futuri saeculi, Princeps pacis. » Quin et Sibylla apud Virgilium, *ecloga IV*, de eo ita canit:

Magnus ab integro saeculorum nascitur ordo:
Jam redit et virgo, redeunt Saturnia regna,
Jam nova progenies coelo demittitur alto,
Chara deum soboles, magnam Jovis incrementum.
Tu modo nascenti puero, quo ferrea primùm
Distinet, ac toto surgeat gens aurea mundo,
Casta fave Lucina.

Secundo, magnus erit dies Jezrahel, quo scilicet in cruce dirissima passurus et moriturus est Filius Dei « pro gente, et non tantum pro gente, sed ut filios Dei qui erant dispersi, congregaret in unum, » ait S. Joannes, cap. xi, 52. Hi enim sunt Jezrahel, id est, « semen cui benedixit Dominus, » *Isaia lxi*, 9, de quo idem Isaas ait cap. vi, 13: « Semen sanctum erit id, quod steterit in ea. »

Tertio, magnus erit dies Jezrahel, quo scilicet semen Dei, id est Christus, resurget et reviviscet. « Magnus, inquit Rupertus, erit dies, et magna illustratio seminis Dei, quod est Christus; seminis, inquam, resurgens ex mortuis, cum quo conurgentes utique ascendant de terra, faciendo quod ait Apostolus: Si consurrexeris cum Christo, quae sursum sunt quaerite, ubi Christus est in dextera Dei sedens; quae sursum sunt sapite, non quae super terram. Mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Sic nimirum prima ascensione facta, quae est resurrectio prima, tandem ascendent corpora quoque de terra, quae erit resurrectio secunda; et sequetur caput suum sicut membra capiti conjuncta, et sicut ipse Christus expressit dicendo: Ubicumque fuerit corpus, illuc congregabuntur et aquilae. »

Hinc quarto, magnus dies Jezrahel erit dies judicii et resurrectionis, quo Christus Judex discernet semen Dei a semine diaboli, puta electos a reprobis, illosque ad beatam et gloriosam vitam evocabit, secumque ducet in caelum ad triumphum aeternum. Ita Cyrillus: « Magnus, ait, revera dies Christi, quo omnes vita functos excitabit, et descendet quidam de caelo, sedebit autem super throno gloriae suae, et reddet unicuique juxta opera sua. » Unde de hac die ait Joel, cap. ii, 11: « Magnus dies omnium, et terribilis valde: et quis sustinebit eum? » et vers. 31: « Sol convertetur in tenebras, et Luna in sanguinem: antequam veniat dies Domini magnus et horribilis. Et erit, omnis qui invocaverit nomen Domini, salvus erit, quia in monte Sion et in Jerusalem

Magnus dies Jezrahel quis?

erit salvatio, sicut dixit Dominus et in residuis, quos Dominus vocaverit. » Hi ecce adsunt dies Jezrahel.

Rursus Jezrahel significat brachium Dei. Ita hi omnes dies sunt Jezrahel, id est dios et opera magni brachii, id est magnae virtutis et potentiae divinae: Ita Arias. Simili modo magnus fuit dies Madian, quo scilicet Gedeon contrivit Madianitas, et ab eorum jugo Hebraeos liberavit, qui dies fuit typus auius diei Christi redemptoris nostri, de quo proinde canit Isaias, cap. 1x, 4: « Jugum oneris ejus et virgam humeri ejus, et sceptrum exactoris ejus (puta diaboli, o Christe) superasti, sicut (Gedeon) in die Madian. » Ubi nota: in hac eadem valle Jezrahel Gedeon Madianitas prostravit, ut dicitur *Judic.* vi, 33, ut plane eo alludere videatur hic Propheta. Vides quae de die Madian dixi *Isaia* ix, 4.

Hic est ergo magnus dies Jezrahel, quo per Christum incarnatum magnum illud mysterium vocationis et adoptionis fidelium peractum est, quod in omnibus suis epistolis Apostolus ita stupet et admiratur. Unde *Ephes.* ii, 11, gentes ad gratiarum actionem et jubilum excitans: « Memores, inquit, estote quod aliquando vos gentes, etc., exatis sine Christo, alienati a conversatione Israel, et hospites testamentorum, et promissionis spem non habentes, et sine Deo in hoc mundo. Nunc autem in Christo Jesu vos, qui aliquando eratis longe, facti estis prope in sanguine Christi. » Et max: « Ergo jam non estis hospites et advena, sed estis civis sanctorum et domestici Dei. » Hinc rursus attonitus exclamat: « O altitudo divitarum sapientiae et scientiae Dei! Quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, et investigabiles viae ejus? » *Rom.* xi, 33.

Tropologice: Magnus dies Jezrahel Ecclesiae est, quo multi ad illam conversi facti sunt Jezrahel, id est semen, hoc est filii, Dei. Talis fuit

dies quo Constantinus Magnus conversus convertit orbem sibi subjectum. Magnus dies genti vel urbi est, quo ab haereticorum vel Turcorum jugo liberata, transit in libertatem filiorum Dei, et in regnum Christi, ut illum jugiter recolare debeat, ac gratulabunda cum Psalle canere: « Haec dies quam fecit Dominus; exultemus et laetemur in ea. » Sic magnus dies fidelis anime est, quo baptizata et fidelis effecta est: quo relapsa in peccatum per penitentiam ad Dei gratiam rediit; quo et saeculi turbinibus ad statum perfectionis a Deo evocata est, quo professionem emisit; quo sacerdotio initiata est, etc. Hisce enim diebus vel simpliciter, vel excellentius facta est Jezrahel, id est semen sive filia Dei, ut merito illos quotannis recurrentes cum ingenti gratiarum actione, laude et jubilo celebrare debeat, ac canere cum B. Virgine: « Magnificat anima meo Dominum. Et exsullavit spiritus meus in Deo salutari meo. Quia fecit mihi magna qui potens est, et sanctum nomen ejus. Fecit potentiam in brachio suo. »

Sic magnus dies Jezrahel fuit, quo Judith occidens Holofernem, patriam liberavit, quem proinde Hebraei annuo festo celebrarunt, ut patet *Judith* cap. ult., vers. 31. Sic magnus fuit dies Jezrahel, quo Esther Judaeos neci destinatos eripuit, quem proinde annuo festo phurim, id est sortium, recoleant posteri, *Esther* cap. ix, 26 et 31. Sic magnus fuit dies Eneceiorum, id est dedicationis templi, tum facte primitus per Salomonem, III Reg. vii, tum restauratae per Esdram, I *Esdra* vi, et postea per Judam Machabaeum, I *Machab.* iv, 52. Sic magnus fuit dies caesi a Juda Nicanoris, annuque festum, I *Machab.* vii, 49. Sic magnus fuit dies creditus dati Aaroni, et sub Juda Machabaeo recuperati ignis sacri, quo comburendae erant victimae, II *Machab.* i, 48. Sic magnus dies, imo annus, fuit quinquagesimus, puta jubileus, *Levit.* xxv.

CAPUT SECUNDUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Jubet Deus argui Israel de idololatria et ingratitude: quod nimirum annu, frumentum, vinum, etc., quae acceperat a Deo, accepta tolerat idolis, unde se ea abluturum minatur, quodque visitabat super eum dies Baalim. Hinc secundo, praedicit Israelis penitentiam; ac consequenter, vers. 14, promittit quod cum laetabit, ducet in solitudinem, et loquetur ad cor ejus, eritque vir ejus. Denique, vers. 18: Percutiam, inquit, cum eis hedus, etc. Et sponsabo te mihi in sempiternum. Et seminabo eam mihi in terra, et miseror ejus, quae fuit Absque misericordia.

1. Dicite fratribus vestris: Populus meus; et sorori vestrae: Misericordiam consecuta.
2. Judicate matrem vestram, judicate: quoniam ipsa non uxor mea, et ego non vir ejus,

(1) Persistit Propheta in imagine supra proposita, quam tamen, ut recte observat Maurer, aliter exprimit, quoad quidem quae Deum inter et populum intercedebat ratio in superiore capite, conjugii imagine adumbrata erat

auferat fornicationes suas a facie sua, et adulteria sua de medio uberum suorum. 3. Ne forte exspoliam eam nudam, et statuem eam secundum diem nativitatis suae: et ponam eam quasi solitudinem, et statuem eam velut terram inviam, et interficiam eam siti. 4. Et filiorum illius non miseror: quoniam filii fornicationum sunt: 5. Quia fornicatrix est mater eorum, confusa est quae concepit eos: quia dixit: Vadam post amatores meos, qui dant panes milii, et aquas meas, lanam meam, et linam meum, oleum meum, et potum meum. 6. Propter hoc ecce ego sepiam viam tuam spinis, et sepiam eam maceria, et semitas suas non inveniet. 7. Et sequetur amatores suos, et non apprehendet eos: et quæret eos, et non inveniet, et dicit: Vadam et revertar ad virum meum priorem: quia bene mihi erat tunc magis quam nunc. 8. Et haec nescivit, quia ego dedi ei frumentum, et vinum, et oleum, et argentum multiplicavi ei, et aurum, quae fecerunt Baal. 9. Idcirco convertar, et sumam frumentum meum in tempore suo, et vinum meum in tempore suo, et liberabo lanam meam et linum meum, quae operiebant ignominiam ejus. 10. Et nunc revelabo stultitiam ejus in oculis amatorum ejus: et vir non eruet eam de manu mea: 11. Et cessare faciam omne gaudium ejus, solemnitatem ejus, neomeniam ejus, sabbatum ejus, et omnia festa tempora ejus. 12. Et corumpam vineam ejus, et ficum ejus: de quibus dixit: Mercedes hae meae sunt, quas dedero tibi mihi amatores mei: et ponam eam in saltum, et comedet eam bestia agri. 13. Et visitabo super eam dies Baalim, quibus accendebat incensum, et ornabatur in aure sua, et monili suo, et ibat post amatores suos, et mei obliviscetur, dicit Dominus. 14. Propter hoc, ecce ego lactabo eam, et ducam eam in solitudinem: et loquar ad cor ejus. 15. Et dabo ei vitores ejus ex eodem loco, et vallem Achor ad aperiendam spem: et cauet ibi juxta dies juventutis suae, et juxta dies ascensionis suae de terra Egypti. 16. Et erit in die illa, ait Dominus: vocabit me: Vir meus; et non vocabit me ultra Baal. 17. Et auferam nomina Baalim de ore ejus, et non recordabitur ultra nominis eorum. 18. Et percutiam eum eis fedus in die illa, cum bestia agri, et cum volvere caeli, et cum reptili terrae: et arcum, et gladium, et bellum conteram de terra: et dormire eos faciam fiducialiter. 19. Et sponsabo te mihi in sempiternum: et sponsabo te mihi in justitia, et judicio, et in misericordia, et in miserationibus. 20. Et sponsabo te mihi in fide: et scies quia ego Dominus. 21. Et erit in die illa: Exaudiam, dicit Dominus, exaudiam caelos, et illi exaudient terram. 22. Et terra exaudiet triticum, et vinum, et oleum: et haec exaudient Jezrahel. 23. Et seminabo eam mihi in terra, et miseror ejus, quae fuit absque misericordia. 24. Et dicam non populo meo: Populus meus es tu; et ipse dicit: Deus meus es tu.

VERB. 1. DICITE FRATRIBUS VESTRIS. — Haec videntur pertinere ad finem capitis primi; unde S. Hieronymus, Lyranus, Vatablus et alii haec connectunt cum cap. i, et caput secundum inchoant a verbis proximae sequentibus: « Judicate matrem. » Plane enim alludit ad tres proles Osee, scilicet, *Jezrahel*, *Lo ammi*, et *Lo rachama*, quasi *Jezrahel*, id est Semen Dei, loquatur fratri suo *Lo ammi*, id est Non

populus meus, et eum consoletur, eique congratuletur de tam felici mutatione, qua a Deo jam factus sit *Ammi*, id est populus meus; itaque sorori suae *Lo rachama*, id est Absque misericordia, quod jam sit *rachama*, id est misericordia consecuta: unde ex Hebraeo si pro puncto *tsere* substituta *chiria*, ut pro *אֶתְּחִיב* *atichiam* legas *אֶתְּחִיב* *atichiam* veritas: *Dic fratri vestro,*

dem et cultus simili publici religionis, 8-13; *quarto*, dicitur ab idololatria, longinquitas *prope*, 14. *Secundo*, affert jam novam rationem, qua velli porphira ad officium reducere, velle se iniquis post severitatem blanditas et beneficia adhibere, promissis, *primo*, singulari cura Dei tum per se, *tuam* pro legatos, 14, 15; *secundo*, conversione ad Deum et abiectione idololatriae, 16, 17; *tertio*, immunitate ab omnibus malis, 18; *quarto*, iusto et confirmato matrimoniali federe cum Deo, 19, 20; *quinto*, benedictione uberiori, maledictionem convertente in bonum, 21-24.